

Received:
11 September 2024
Revised:
10 November 2024
Accepted:
01 November 2024
Published:
22 May 2025
P.P: 171-192

ISSN: 2008-3564
E-ISSN: 2645-5258

Feasibility study of public participation in crisis management (possible earthquake in Tehran)

Ehsan Ahmadi Seddiq¹ | Massoud Hekmatpanah ^{*}2 |
Mohsen Salehi³

Abstract

Tehran is the political and economic capital of Iran and is one of the world's most populous metropolises. Since opportunities and areas for public participation are one of the necessary prerequisites for identifying strategies for attracting public participation and identifying existing platforms in the target community, The findings of this research were collected separately in two parts of Tehran: traditional and modern, through a survey. It indicates that in the subjective dimension, the desire to participate in society is high, but in the objective dimension, participation, which has been measured through the factors of people's participation in organizations and institutions, has been measured in past earthquakes. This indicates that the level of objective participation in both traditional and modern sectors of society is very low and not at the appropriate level.

Keywords: Popular participation, crisis management, earthquake, social belonging.

1. Master's degree, Kermanshah University of Medical Sciences, Kermanshah, Iran
2. Corresponding author: Assistant Professor, Islamic Azad University, Ardestan Branch, Ardestan, Iran.
dr.hekmatpanah@gmail.com.
3. Assistant Professor, Islamic Azad University, Ardestan Branch, Ardestan, Iran

Cite this Paper: Ahmadi Seddiq, Ehsan, Hekmat Panah, Masoud, & Salehi, Mohsen. (1404). The role of the health and treatment system of Kermanshah province in managing the mass gatherings of Arbäeen Husseinî at the Khosravi border. *Crisis Management Studies*, 17(2), 73–94.

Publisher: Imam Hussein University

© **Authors**

This article is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) (CC BY 4.0) .

امکان‌سنجی مشارکت مردمی در مدیریت بحران (زلزله احتمالی تهران)

احسان احمدی صدیق^۱ | مسعود حکمت پناه^۲ | محسن صالحی^۳

چکیده

تهران به‌عنوان پایتخت سیاسی و اقتصادی ایران می‌باشد و ازجمله کلان‌شهرهای دنیاست که جمعیت زیادی در آن ساکن می‌باشد. از آنجا که فرصت‌ها و زمینه‌های مشارکت مردم یکی از پیش‌شرط‌های ضروری برای شناسایی راهکارهای جلب مشارکت مردم و شناسایی بسترهای موجود در جامعه هدف است. یافته‌های این پژوهش به تفکیک در دو بخش سنتی و مدرن شهر تهران به صورت پیمایشی جمع‌آوری گردیده است، بیانگر این است که در بعد ذهنی تمایل به مشارکت در جامعه بالاست ولی در بعد عینی مشارکت که از طریق عوامل مشارکت مردم در سازمان‌ها و نهادها، در زلزله‌های گذشته سنجیده شده است، نشان دهنده این موضوع است که میزان مشارکت عینی در هر دو بخش سنتی و مدرن جامعه بسیار کم است و در سطح مناسب قرار ندارد.

کلیدواژه‌ها: مشارکت مردمی، مدیریت بحران، زلزله، تعلق اجتماعی

۱. کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه، کرمانشاه، ایران
۲. نویسنده مسئول: استادیار، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردستان، اردستان، ایران.
۳. استادیار، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردستان، اردستان، ایران

استناد: احمدی صدیق، احسان، حکمت پناه، مسعود، & صالحی، محسن. (۱۴۰۴). نقش سیستم بهداشت و درمان استان کرمانشاه

در مدیریت تجمعات انبوه اربعین حسینی در مرز خسروی. مطالعات مدیریت بحران، ۱۷(۲)، ۹۴-۷۳.

DOR: <https://dorl.net/dor/20.1001.1.27173674.1403.5.1.1.3>

ناشر: دانشگاه جامع امام حسین (ع) © نویسندگان

این مقاله تحت لایسنس آفرینندگی مردمی (Creative Commons License- CC BY) در دسترس شما قرار گرفته است.

مقدمه

تهران یکی از کلان‌شهرهای ایران پایتخت سیاسی و اقتصادی کشور هست و وقوع زلزله در آن دور از انتظار نیست. شهر تهران و ری تاکنون هشت بار به وسیله زلزله‌هایی با بزرگی بیش از هفت ریشتر با خاک یکسان شده است. جایگاه مشارکت مردمی به طور طبیعی می‌تواند به عنوان یکی از عوامل کاهنده فجایع ناشی از زلزله احتمالی تهران بزرگ باشد. به طور متوسط هر ۱۵۰ سال یک زلزله بزرگ در تهران اتفاق می‌افتد و اکنون ۱۷۵ سال از آخرین زلزله گذشته است. عامل اصلی وقوع زلزله در تهران وجود ۱۵ گسل در این منطقه است که سه گسل در این میان (راندگی شمال تهران، گسل ری و گسل مشاء) هریک به تنهایی پتانسیل ایجاد زلزله‌ای بیش از ۷ ریشتر را دارند.

وقوع زلزله مخرب در کلان‌شهر تهران، بحران‌های سیاسی شهری گسترده‌ای به جای می‌گذارد. منظور از این ابعاد، پیامدهایی است که در اثر اخلاص‌های ایجادشده در کارکردهای نظام شهری، سیستم سیاسی را مورد تهدید قرار می‌دهند. شهر تهران مهم‌ترین عرصه بازخوردهای سیستم سیاسی ایران است و بنابراین وقوع یک زلزله در آن ممکن است از بعد کارکردهای نظم شهری، نظام سیاسی را به شدت تحت تأثیر قرار دهد. نظام اجتماعی و شهری تهران دارای پتانسیل‌های بحران‌زایی گسترده‌ای است، از همین رو در صورت بروز یک حادثه طبیعی مثل زلزله در آن، بحران‌های متعددی دامن گیر نظام سیاسی می‌شود.

امروزه در بیشتر کشورهای دنیا بر توانمندسازی و مشارکت‌های مردمی تأکید گردیده و تلاش گردیده که مدیریت بحران‌ها بر اساس توانمندی و مشارکت‌های مردمی صورت گیرد. مشارکت جامعه یکی از مباحث مطرح در مدیریت بحران است. وجود نگرش معطوف به مشارکت مردم در سطوح مختلف و در مراحل آمادگی و پیشگیری و نیز مقابله با سوانح احتمالی، ضروری است. در چنین شرایطی، کاراثرین عامل مؤثر و به بیان دیگر، بهترین راه، استفاده مناسب از نیروها و ساکنین بومی برای مدیریت بهتر و سریع‌تر فاجعه یا سوانح است.

علی‌رغم تمامی تحقیقات صورت گرفته در زمینه مشارکت مردمی و مدیریت بحران و نقش آن در زمینه‌های مختلف، اما توجه چندانی به این سؤال که آیا امکان یا زمینه مشارکت مردم در

مدیریت بحران ها در کشور فراهم است؟ چه عواملی زمینه ساز مشارکت مردمی در مدیریت بحران می باشد؟ با توجه به ویژگی های جامعه شناختی شهر تهران که ترکیبی از جامعه سنتی و مدرن می باشد آیا تفاوتی بین میزان و عوامل مؤثر بر مشارکت مردمی در مدیریت بحران ناشی از زلزله تهران در دو بخش سنتی و مدرن جامعه وجود دارد؟ از آنجا که مشارکت دارای دو بعد ذهنی و عینی می باشد. ما در این تحقیق درصدد این هستیم تا امکان مشارکت مردمی در مدیریت بحران ناشی از زلزله احتمالی تهران را از دو بعد ذهنی و عینی در دو بخش سنتی و مدرن شهر تهران را بررسی نماییم.

تعاریف و ادبیات نظری

بحران: یعنی تهدیدی جدی نسبت به ساخت های زیر بنایی و یا ارزش ها هنجارهای اساسی یک سیستم که مورد ادراک ذینفعان بوده و تحت فشار زمانی و محدودیت گزینه ها؛ در شرایط عدم قطعیت شدید، احساس کاهش کنترل، اتخاذ تصمیمات حیاتی، دقیق و پرهزینه ای را الزامی می سازد. (حسینی، ۱۳۸۵، ۴۷).

بحران را هرگونه تغییر ناگهانی در اثر رخدادن حوادث غیرمترقبه که باعث اختلال در شرایط عادی جامعه شود و نیاز به اقدام ضروری داشته باشد بحران تلقی می گردد. بحران ها از لحاظ عامل وقوع به طبیعی و انسان ساخت و از نظر وسعت تأثیر و شدت، به محلی، استانی، ملی و فراملی تقسیم می شوند.

مدیریت بحران

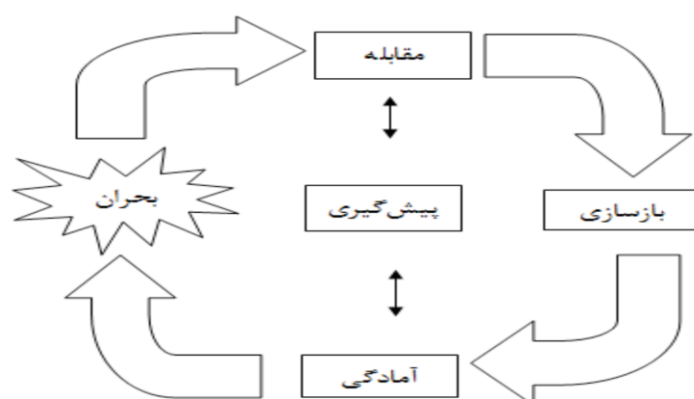
مدیریت بحران دانشی کاربردی است که طی آن با مشاهده سامانمند بحران ها و تجزیه و تحلیل آن ها، می توان پیشگیری های لازم را انجام داد و در صورت بروز بحران، در خصوص کاهش اثرات، امدادرسانی سریع و بهبود و بازسازی اوضاع اقدام نمود (ناطق الهی، ۱۳۷۸: ۵).

مراحل و چرخه مدیریت بحران

بحران های مختلف همواره کشورها را تهدید می کنند. در این میان حوادث مختلفی در سطح کشورها اتفاق می افتند که می توانند هر یک آن ها منجر به ایجاد بحران هایی شود؛ و برای آنکه بتوان با این بحران ها مقابله کرد، لازم است نظام مدیریت و عملیات مواجهه با بحران بتواند

چگونگی سازمان‌دهی، هدایت و انجام عملیات را تبیین کند. این نظام باید بتواند تبیین کند که در مقابل چه بحرانی، چه واکنش و اقدامی انجام شود. درواقع دسته‌ها و انواع مختلفی از بحران‌ها و واکنش‌های لازم برای آن‌ها وجود دارد. این نظام از یک‌سو باید آمادگی مواجهه با دسته‌ها و انواع مختلف بحران را داشته باشد، اینکه: چه حادثه‌ای؟ کی؟ کجا؟ در چه شرایطی؟ و با چه ویژگی‌هایی رخ داده است؟

مدیریت بحران از سه مرحله اصلی قبل، حین و پس از وقوع بحران تشکیل می‌شود که برای هر یک از این مراحل باید فعالیت‌ها را دسته‌بندی و تنظیم کرد؛ متناسب با مراحل سه‌گانه فوق، چرخه‌ای برای فعالیت‌های مدیریت بحران در نظر گرفته شده است. در این چرخه فعالیت‌های پیشگیری و آمادگی مربوط به زمان قبل از وقوع بحران، مقابله مربوط به زمان وقوع و بازسازی مربوط به زمان پس از وقوع بحران می‌باشد.

منبع: حسینی، بیگزاده، ثابتی، یاور؛ رادینا و بنهنگی، ۱۳۸۷: ۳۶

دیدگاه‌ها و رویکردهای مدیریت بحران

به صورت کلی برای مقابله با بحران‌ها دو دیدگاه مطرح است: دیدگاه سنتی و دیدگاه نوین

۱. دیدگاه سنتی

در این دیدگاه مدیریت بحران تنها به مسئله امداد و نجات و کمک‌رسانی، به صورت موردی می‌نگرد؛ آن‌هم پس از وقوع هر مصیبت خاص بدان توجه دارد. به این معنی که کار اصلی

مدیریت بحران بعد از وقوع حادثه آغاز می شود. به طور مسلم در این نوع نگرش چون نوع واقعه، نوع تجهیزات، نوع سازمان دهی و آموزش خاص برای مواجه شدن سریع با حادثه از قبل پیش بینی و به موقع اجرا نشده، بنابراین تا لحظه رسیدن گروه های امداد و نجات و کمک های ارسالی، صدمه ها خسارت های انسانی و مادی زیادی به جامعه آسیب دیده، وارد می شود. در دیدگاه سنتی، سازمان های امداد، منفعلانه به انتظار وقوع بلایای همگانی می نشینند و جز تمهیدهای اولیه امدادی - حمایتی و ذخیره سازی مایحتاج ضروری آسیب دیدگان و دریافت اعانه و کمک های داوطلبانه مردم، به چیز دیگری نمی اندیشند. در دیدگاه سنتی، بعد از حادث، همه چیز به فراموشی سپرده می شود و بازهم به انتظار مصیبت بعدی می نشینند. این خاصیت مصائب جمعی است که ناگهان توجه همه گروه های اجتماعی داخلی و سایر جوامع خارجی را به خود جلب می کند لیکن به علت منفی بودن و مصیبت بار بودن تجربه، جامعه به عنوان مکانیسمی دفاعی به فراموش کردن آن می پردازد و چنین امری حتی گریبان گیر سازمان های مسئول نیز می شود (صدر ممتاز، ۱۳۸۶، به نقل از علاءالدینی).

۲. دیدگاه نوین

نگرش جدید با بهره گیری از کلیه نظریه های علمی و پیشرفت های فنی به ویژه دستاوردهای مدیریت و سبک های جدید طرح ریزی، سازمان دهی، برنامه ریزی، هدایت و پشتیبانی؛ موضوع غافلگیری و عدم آمادگی در شرایط بحرانی را منتفی کرده و قبل از وقوع هر بحرانی، با آمادگی به می رود. در این دیدگاه، موضوع امداد و کمک رسانی تنها یکی از بخش های چرخه مراحل مختلف مدیریت بحران را تشکیل می دهد و به جای انتظار کشیدن، خود را از هر جهت برای پیشگیری و برخورد مؤثر با بحران، آماده می کند. به عبارتی می توان گفت از این منظر «پیشگیری مقدم بر درمان است» و علاج واقعه را قبل از وقوع باید کرد. در دیدگاه نوین سعی بر این است تا با کمک گرفتن از تجربه های گذشته و شناخت دقیق پدیده های طبیعی و محیطی، نسبت به پیش بینی و پیشگیری حوادث غیر مترقبه و جلوگیری از غافلگیری اقدام کرد تا بتوان خسارت های ناشی از آن ها را به حداقل ممکن کاهش داد. از این رو چرخه مدیریت بحران از دوران قبل از وقوع حادثه شروع و تا به مرحله عادی سازی و بازسازی ادامه می یابد (همان).

متأسفانه مدیریت مصائب جمعی^۱ در کشورهای جهان سوم، دل‌بسته دیدگاه سنتی است و از قافله پیشرفت علمی و دستاوردهای مدیریت نوین مصائب جمعی غافل مانده است. در این مواقع، به‌طور معمول جوامع غافلگیر می‌شوند و در شرایط بحرانی و غیر متعادل به تصمیم‌گیری می‌پردازند و عمده فعالیت‌های خود را بر امداد و نجات، متمرکز می‌سازند و پس از مدتی نیز همه‌چیز را فراموش می‌کنند و باز هم با حداقل آمادگی به انتظار مصیبت بعدی، روزگار می‌گذرانند. به‌طور اساسی این خاصیت مصائب جمعی است که هرچند به ناگاه توجه همه آحاد جامعه و حتی سایر جوامع را به خود جلب می‌کنند، به سبب سیاه بودن این تجربه جامعه به‌عنوان مکانیسمی دفاعی به سرعت به فراموشی آن روی می‌آورد و چنین امری بر سازمان‌های متولی و مسئول نیز مستولی می‌گردد (پیران، ۱۳۸۲: ۲۴).

پیران معتقد است که هر جامعه‌ای باید مصائب جمعی خود را از ابعاد گوناگون به‌خوبی بشناسد و با مرور گذشته و از طریق پژوهش‌های دقیق و آگاهانه نوع مصائب، به درصد شکل و گستردگی آن‌ها بپردازد. در این مرحله، تدوین نقشه‌ی بلایای جمعی و محدوده مکانی آن، همچنین احتمال وقوع و شدت آن در چارچوب مرزهای ملی، مهم‌ترین اقدام به شمار می‌رود (همان، ۲۶). بسیاری از اندیشمندان را عقیده بر آن است که طبیعت فاجعه‌آفرین نیست، بلکه روش‌های برخورد نادرست با طبیعت است که به بروز فاجعه‌های انسانی و اقتصادی در سکونتگاه‌ها منجر می‌شود. ژان ژاک روسو یکی از سردمداران این طرز تفکر است. وی معتقد بود که «قسمت عمده ناراحتی‌های ما مخلوق خود ماست، ما می‌توانستیم از آن‌ها، به‌طور تقریبی از همه آن‌ها به آن روش متحدالشکل و ساده که طبیعت تجویز کرده است، احتراز جوییم» (دورانت، ۱۳۸۴: ۳۸).

مشارکت:

مشارکت در ظاهر معنای واژه به شریک شدن دو نفر و یا بیشتر در امری، در کاری چه در جهت رخ دادن یا جلوگیری از رخ دادن آن امر یا کار، اطلاق می‌شود (پیران، ۱۳۹۱: ۹).

مشارکت در معنای عام عبارت است از فعالیت‌های ارادی داوطلبانه اعضای یک جامعه در امور محله و منطقه خود. به بیان کامل‌تر مشارکت، حضور آگاهانه، داوطلبانه، خلاق و متعهدانه افراد و اقشار مختلف جامعه در تصمیم‌گیری‌ها، برنامه‌ریزی‌ها و فعالیت‌های انجمن‌ها و تشکلات

1. Disasters Manangement

حرفه‌ای و محلی و یا منطقه خود از یک سو و همکاری در تصمیم‌گیری‌ها و فعالیت‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی جامعه از سوی دیگر است (اوکلی، ۱۳۸۰: ۲۵).

رویکردها یا دیدگاه مشارکت مردمی

امروزه صاحب‌نظران، مشارکت مردمی را از سه منظر، دیدگاه یا حوزه فکری روان‌شناختی، رفتاری و نهادین (جامعه‌شناختی) موردبررسی قرار داده‌اند.

۱- رویکرد روان‌شناختی: در این رویکرد، بر عواملی نظیر انگیزه‌ها، سائقه‌ها، شخصیت، بیگانگی و بی‌قدرتی اجتماعی، فرهنگ و به‌طور کلی نیروهای درونی و روانی افراد تأکید می‌شود. صاحب‌نظران این رویکرد در بررسی عوامل مشارکت، عوامل انگیزشی و مشوق‌های درونی و زمینه‌های روانی و تربیتی را عامل خلاقیت و مشارکت افراد می‌دانند.

۲- رویکرد رفتاری: در این رویکرد، نیز عوامل مشارکت، عمدتاً در فرد و رابطه‌های اجتماعی کوچک آن جست‌وجو می‌شوند. این رویکرد بین نیت‌های فرد (درون) و محیط (شرایط) رابطه‌ای معقول برقرار می‌کند. از این رو معتقد به عاقلانه و مدلل بودن کنش فرد است. در اینجا عوامل و عناصر موردنظر عبارتند از: (۱) قصدها و نیت‌های فرد (۲) تفسیر فرد از شرایط (۳) سابقه عمل در گذشته و (۴) هزینه‌ها منفعت‌های مربوط به انجام کنش (تنبیه-پاداش)؛ بنابراین برای تبدیل یک نیت مشارکتی به عمل مشارکتی محاسبه و عقلانیت فرد نیز موردتوجه است.

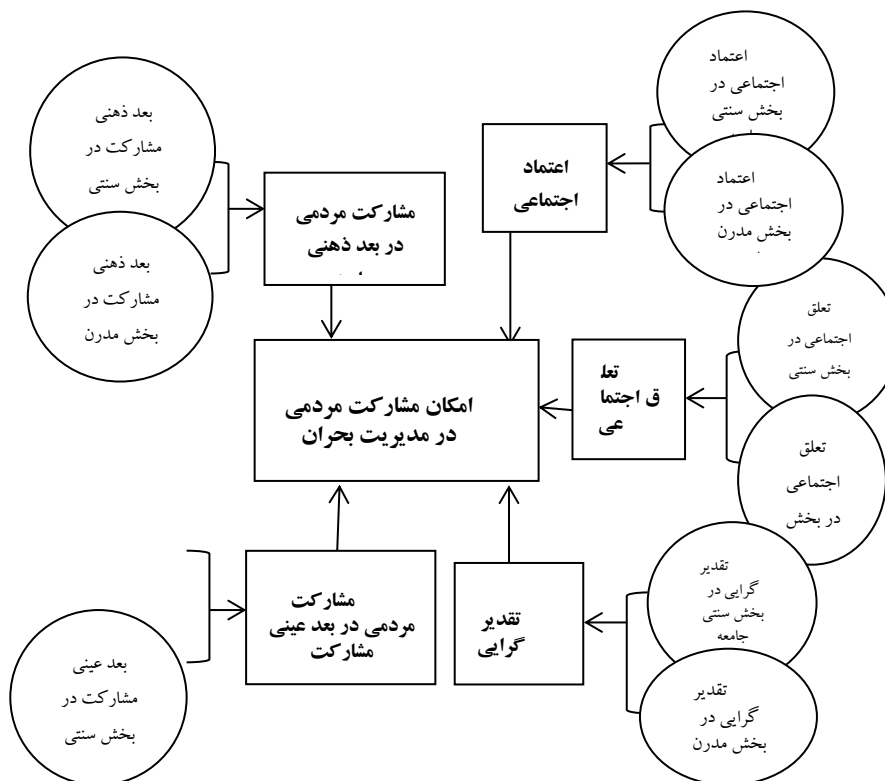
۳- رویکرد نهادین (جامعه‌شناختی): این رویکرد، عمدتاً به سطح روابط اجتماعی کلان و ساخت‌ها توجه دارد و عوامل مشارکت را در فراگردهای اجتماعی نظیر شهرنشینی، دیوان‌سالاری، گسترش وسایل ارتباط جمعی، افزایش میزان سواد، طبقه اجتماعی دنبال می‌کنند.

مدل نظری

بر مبنای مشارکت به عنوان کنش اجتماعی، سنجش میزان مشارکت در هر جامعه‌ای می‌تواند در دو سطح مطرح شود:

- الف) بُعد ذهنی مشارکت که همان تمایل یا گرایش به مشارکت اجتماعی است.
- ب) بُعد عینی و رفتاری مشارکت اجتماعی که به صورت عضویت، نظارت، اجرا و تصمیم‌گیری بروز می‌کند.

از سویی برای امکان‌سنجی مشارکت مردمی در جوامع در حال گذر باید بین امکان مشارکت مردمی در بخش‌های سنتی و مدرن جامعه تفاوت قائل شد.

برای امکان‌سنجی مشارکت مردمی در مدیریت بحران یک جامعه در حال گذار نیاز است که اولاً؛ متغیرهای زمینه‌ساز برای مشارکت مردمی در بخش‌های سنتی و مدرن جامعه شناسایی گردند. ثانیاً؛ میزان تأثیرگذاری هر کدام از این متغیرها برای فراهم کردن زمینه مشارکت در دو بعد ذهنی و عینی در دو بخش سنتی و مدرن موردتوجه قرار گیرد.

امکان مشارکت در بعد ذهنی و عینی دارای چهار مؤلفه می باشد که شامل، اعتماد اجتماعی (فردی، گروهی و نهادی)، تقدیرگرایی، تعلق اجتماعی می باشد.

نخستین سازه تأثیرگذار برای امکان مشارکت مردمی در مدیریت بحران بخش های سنتی و مدرن جامعه، اعتماد اجتماعی است. امروزه، اعتماد مؤلفه ای ضروری در همه انواع روابط اجتماعی است. می توان گفت که اعتماد نتیجه کنش های اجتماعی در گروه ها، انجمن ها و فعالیت های اجتماعی است. اعتماد را می توان یکی از عناصر مهم و حیاتی در امر مشارکت تلقی کرد. اعتماد افراد به هم اعتماد افراد به نهادها و دولت و به عکس می تواند زمینه ساز مشارکت مردمی در مدیریت بحران ها باشد.

دومین سازه تأثیرگذار برای امکان مشارکت مردمی در مدیریت بحران بخش های سنتی و مدرن جامعه، تقدیرگرایی است. تقدیرگرایی نقطه مقابل فعال گرایی است که نقش بسیار زیادی در عدم مشارکت مردمی در مدیریت بحران ها دارد.

سومین مؤلفه تأثیرگذار برای امکان مشارکت مردمی در مدیریت بحران بخش های سنتی و مدرن جامعه، عام گرایی است. عام گرایی همان احساس تعلق اجتماعی می باشد. احساس تعلق به خانواده، محله، شهر، کشور می تواند عامل مؤثری در مشارکت جویی مردم باشد.

در نتیجه ضروری است برای سنجش امکان مشارکت مردمی در جامعه در حال گذار، بعد ذهنی و عینی مشارکت در دو بخش سنتی و مدرن جامعه مورد توجه قرار گیرد.

فرضیه اصلی

(۱) بین امکان مشارکت مردمی در مدیریت بحران (زلزله احتمالی تهران بزرگ) در دو بخش سنتی و مدرن شهر تهران تفاوت وجود دارد؟

یافته های توصیفی

بر مبنای مشارکت به عنوان کنش اجتماعی یکی از پارامترها برای سنجش میزان مشارکت در هر جامعه ای می تواند بعد ذهنی مشارکت باشد که همان تمایل به مشارکت اجتماعی است. یافته های توصیفی این تحقیق در خصوص میانگین، انحراف استاندارد متغیر مشارکت ذهنی؛

میانگین مشارکت ذهنی در جمعیت مدرن برابر با ۱۹,۵۶، انحراف استاندارد برابر با ۳,۳۹۰۵۱ و میانگین مشارکت ذهنی در جمعیت سنتی برابر با ۱۸,۹۳، انحراف استاندارد برابر با ۲,۴۳۲۰۸ می‌باشد؛ و میانگین مشارکت ذهنی در بخش مدرن کمی بیش‌تر از جامعه سنتی است.

یافته‌های استنباطی

در این بخش تلاش شده است تا با استفاده از روش‌های آماری مناسب به بررسی فرضیات پژوهشی پرداخته شود.

به‌منظور بررسی فرضیه ۱: بین اعتماد اجتماعی با امکان مشارکت مردمی در مدیریت بحران رابطه وجود دارد. از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. همان‌طور که در جدول (۱۸) می‌بینیم میزان همبستگی بین امکان مشارکت مردمی با اعتماد اجتماعی برابر با ۰,۲۱ است که در سطح ۰,۰۱ معنادار می‌باشد و فرضیه تأیید می‌گردد. به عبارتی هر چه اعتماد اجتماعی بالاتر باشد، امکان مشارکت مردمی بیشتر است. وجود اعتماد متقابل بین افراد، افراد به نهادها و افراد به دولتمردان زمینه‌ساز مشارکت مردمی و برعکس عدم وجود اعتماد یکی از مهم‌ترین موانع مشارکت مردمی می‌باشد. در نتیجه می‌توان گفت؛ اعتماد که یکی از عناصر ضروری تقویت همکاری و مشارکت در هر جامعه‌ای است. اعتماد مشارکت و همکاری را تسهیل می‌بخشد و هر چه سطح آن در جامعه‌ای بالاتر باشد احتمال مشارکت و همکاری بیشتر خواهد بود. از سویی دیگر، مشارکت و همکاری متقابلاً ایجاد اعتماد در بین افراد جامعه می‌نماید.

جدول ۱۸. ضریب همبستگی بین امکان مشارکت مردمی و اعتماد اجتماعی

اعتماد اجتماعی	
۲۱۲**	امکان مشارکت مردمی ضریب همبستگی پیرسون
۰۰۰	Sig
۳۰۰	N

به‌منظور بررسی فرضیه ۲: بین تقدیرگرایی با امکان مشارکت مردمی در مدیریت بحران رابطه وجود دارد. از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. طبق اطلاعات موجود در جدول (۱۹)، میزان همبستگی بین امکان مشارکت مردمی با تقدیرگرایی برابر با ۰,۰۵۹ است که در سطح ۰,۰۱

معنادار نمی باشد. به عبارتی بین تقدیرگرایی و امکان مشارکت مردمی رابطه ای وجود ندارد و این فرضیه تأیید نمی شود.

جدول ۱۹. ضریب همبستگی بین امکان مشارکت مردمی و تقدیرگرایی

تقدیرگرایی	
۰۵۹.	امکان مشارکت مردمی ضریب همبستگی پیرسون
۳۰۵ .	Sig
۳۰۰	N

جهت بررسی فرضیه سوم: بین تعلق اجتماعی با امکان مشارکت مردمی در مدیریت بحران رابطه وجود دارد. از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. طبق اطلاعات موجود در جدول (۲۰)، میزان همبستگی بین امکان مشارکت مردمی با تعلق اجتماعی برابر با ۰,۲۹۴ است که در سطح ۰,۰۱ معناداری باشد. به عبارتی بین تعلق اجتماعی و امکان مشارکت مردمی رابطه وجود دارد و این فرضیه تأیید می شود. هرچه تعلق اجتماعی بیشتر باشد امکان مشارکت مردمی در شرایط بحرانی بیشتر است.

جدول ۲۰. ضریب همبستگی بین امکان مشارکت مردمی و تعلق اجتماعی

تعلق اجتماعی	
۲۹۴.	امکان مشارکت مردمی ضریب همبستگی پیرسون
.000	Sig
300	N

در ادامه به منظور پیش بینی مشارکت مردمی از روی متغیرهای اعتماد اجتماعی، تقدیرگرایی و تعلق اجتماعی از رگرسیون چندگانه استفاده شده است. در جدول (۲۱) ضریب همبستگی بین متغیرهای اعتماد اجتماعی، تقدیرگرایی و تعلق اجتماعی با مشارکت مردمی ذکر شده است. مقدار ضریب همبستگی (R) بین متغیرها و متغیر وابسته ۰,۳۲۸ می باشد که نشان می دهد بین مجموعه متغیرهای مستقل و متغیر وابسته تحقیق، همبستگی نسبتاً خوبی وجود دارد. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده برابر با ۰,۰۹۸ می باشد که نشان می دهد ۹,۸ درصد از کل تغییرات میزان مشارکت مردمی وابسته به سه متغیر مستقل می باشد. نظر به اینکه بین تقدیرگرایی و امکان مشارکت مردمی رابطه جود نداشت این موضوع باعث کاهش درصد تاثیر این سه متغیر با امکان مشارکت مردمی

گردید. از سویی متغیرهای زیادی هستند که در امکان مشارکت مردمی نقش دارند که در این تحقیق به آنها پرداخته نشده است.

جدول ۲۱. ضریب همبستگی سه متغیر اعتماد اجتماعی، تقدیرگرایی

و تعلق اجتماعی با مشارکت اجتماعی

خطای استاندارد برآورد	ضریب تعیین تعدیل شده	R^2	R	مدل
۴,۷۹	۰,۰۹۸	۰,۱۰۷	۰,۳۲۸	۱

با توجه به معنی‌داری مقدار آزمون $F(۱۱,۸۶)$ در سطح خطای کوچک‌تر از ۰,۰۱ (جدول ۲۲)، می‌توان نتیجه گرفت که مدل رگرسیونی تحقیق مرکب از سه متغیر مستقل و یک متغیر وابسته (مشارکت مردمی) مدل خوبی بوده و مجموعه متغیرهای مستقل قادرند تغییرات مشارکت مردمی را تبیین نمایند.

جدول ۲۲: مشخص‌کننده‌های تحلیل رگرسیون چندگانه

Sig	F	میانگین مجذورات	Df	مجموع مجذورات	مدل
۰/۰۰۰	۱۱/۸۶	۲۷۲/۸۶	۳	۸۱۸/۵۸۱	رگرسیون
		۲۳/۰۰۱	۲۹۶	۶۸۰۸/۳۳۶	باقیمانده
			۲۹۹	۷۶۲۶/۹۱۷	جمع کل

در جدول (۲۳)، ضرایب رگرسیونی استاندارد نشده، استاندارد، همبستگی‌های تفکیکی و نیمه تفکیکی آورده شده‌اند. Beta ضریب رگرسیونی استاندارد شده است. بالاترین ضریب رگرسیونی استاندارد شده مربوط به تعلق اجتماعی سپس اعتماد اجتماعی می‌باشد. به عبارتی به ازای یک انحراف معیار افزایش در تعلق اجتماعی، میزان مشارکت مردمی به اندازه ۰,۲۵۶ انحراف معیار افزایش خواهد یافت، به ازای یک انحراف معیار افزایش در اعتماد اجتماعی، میزان مشارکت مردمی به اندازه ۰,۱۳۶ انحراف معیار افزایش خواهد یافت و ضریب رگرسیونی تقدیرگرایی ۰,۰۸۵، با توجه به مقدار P-value (۰,۳۲) معنادار نمی‌باشد و به عبارتی در مدل پیش‌بینی مشارکت مردمی نقشی ندارد.

همبستگی تفکیکی، میزان همبستگی یک متغیر مستقل با متغیر وابسته را پس از حذف میزان همبستگی این دو متغیر با سایر متغیرهای مستقل نشان می‌دهد. هر چه میزان همبستگی تفکیکی

بیشتر باشد نقش آن در مدل بیشتر است. چنانچه در جدول می بینیم، تعلق اجتماعی بیشترین همبستگی تفکیکی را دارد (۰,۲۵۲) و تقدیرگرایی کمترین همبستگی تفکیکی را دارد (۰,۰۵۷). همبستگی نیمه تفکیکی، میزان همبستگی یک متغیر مستقل را با متغیر وابسته در شرایطی نشان می دهد که میزان همبستگی خطی سایر متغیرهای مستقل از روی آن متغیر مستقل حذف شده است؛ که همان طور در جدول بالا می بینیم باز متغیر تعلق اجتماعی بالاترین همبستگی نیمه تفکیکی (۰,۲۴۶) و تقدیرگرایی کمترین همبستگی نیمه تفکیکی را دارد (۰,۰۵۴). بدین ترتیب متغیر تعلق اجتماعی بالاترین اثر را در مدل به خود اختصاص داده است.

جدول ۲۳. ضرایب تاثیر رگرسیونی استاندارد شده و نشده

و همبستگی های تفکیکی و نیمه تفکیکی

مدل	ضریب B	ضریب Beta	T	Sig	همبستگی ها	
					Partial	Part
ثابت	۱۴/۲۷		۸/۴۵	۰/۰۰۰		
تعلق اجتماعی	۰/۳۰۵	۰/۲۵۶	۴/۴۷	۰/۰۰۰	۰/۲۵۲	۰/۲۴۶
اعتماد اجتماعی	۰/۱۹۹	۰/۱۳۶	۲/۳۶	۰/۰۱	۰/۱۳۶	۰/۱۳۰
تقدیرگرایی	۰/۰۸۵	۰/۰۵۴	۰/۹۸	۰/۳۲	۰/۰۵۷	۰/۰۵۴

به منظور بررسی فرضیه ۴: بین امکان مشارکت مردمی در بخش های سنتی و مدرن جامعه تفاوت وجود دارد. از آزمون T-Test مستقل استفاده شده است. طبق اطلاعات جدول (۲۴)، ابتدا به منظور بررسی برابری واریانس ها (پیش فرض استفاده از آزمون برابری میانگین ها) از آزمون لوین استفاده شده است. همان طور که در جدول آمده است. با توجه به مقدار P-value (۰/۱۰۷) واریانس ها برابر نمی باشند؛ اما از آنجایی که آزمون T-Test نسبت به نابرابری واریانس ها حساس نمی باشد، می توان آزمون را ادامه داد. نتایج آزمون برابری میانگین های مستقل گویای این مطلب است که بین امکان مشارکت مردمی در مدیریت بحران در بخش های سنتی و مدرن جامعه تفاوت معناداری وجود ندارد. چرا که مقدار P-value (۰/۸۲۸) بیش تر از آلفای ۰,۰۵ می باشد؛ بنابراین این فرضیه تأیید نمی شود.

جدول ۲۴. آزمون T-Test مستقل برابری میانگین‌های امکان مشارکت مردمی

در بخش‌های سنتی و مدرن

T-Test برابری میانگین‌ها			آزمون لوین برابری واریانس		
Sig	Df	t	Sig	F	
۰/۸۲۸	۲۹۸	۲۱۷	۰/۱۰۷	۲,۶۱۳	امکان مشارکت مردمی
۰/۸۲۸	۲۹۷,۹۰۰	۰/۲۱۷			واریانس‌ها برابر هستند
					واریانس‌ها برابر نیستند

جهت بررسی فرضیه ۵: بین مشارکت ذهنی در بخش‌های سنتی و مدرن جامعه تفاوت وجود دارد. از آزمون T-Test مستقل استفاده شده است. ابتدا به منظور بررسی برابری واریانس‌ها (پیش فرض استفاده از آزمون برابری میانگین‌ها) از آزمون لوین استفاده شده است. همان‌طور که در جدول (۲۵) آمده است. با توجه به مقدار P-value (۰,۰۰۱) واریانس‌ها برابر می‌باشند. در ادامه نتایج آزمون برابری میانگین‌های مستقل نشان‌دهنده این مطلب است که از آنجایی که مقدار P-value (۰,۰۶۴)، بیش تر از آلفای ۰,۰۱ می‌باشد بین مشارکت ذهنی بخش‌های سنتی و مدرن جامعه در امر مدیریت بحران تفاوت معناداری وجود ندارد؛ بنابراین فرضیه تأیید نمی‌شود.

جدول ۲۵. آزمون T-Test مستقل برابری میانگین‌های مشارکت ذهنی

در بخش‌های سنتی و مدرن

T-Test برابری میانگین‌ها			آزمون لوین برابری واریانس		
Sig	Df	t	Sig	F	
۰,۰۶۴	۲۹۸	۱,۸۵۹	۰/۰۰۱	۱۰/۶۲	مشارکت ذهنی
۰,۰۶۴	۲۷۰,۲۳۷	۱,۸۵۹			واریانس‌ها برابر هستند
					واریانس‌ها برابر نیستند

به منظور بررسی فرضیه ۶: بین مشارکت عینی در بخش‌های سنتی و مدرن جامعه تفاوت وجود دارد. از آزمون T-Test مستقل استفاده شده است. نتایج آزمون لوین (جدول ۲۶) با توجه به مقدار P-value (۰,۵۰۲) معنادار نبوده و واریانس‌ها برابر نمی‌باشند؛ اما همان‌طور که قبلاً عنوان شد، از آنجایی که آزمون برابری میانگین‌ها در برابر نابرابری واریانس‌ها حساس نیست، آزمون را ادامه داده و نتایج نشان می‌دهند که مقدار P-value به دست آمده ۰,۲۵۵ می‌باشد و از مقدار آلفای ۰,۰۵ بیشتر است، بدین ترتیب آزمون معنادار نبوده و فرضیه تأیید نمی‌شود؛ بنابراین بین مشارکت عینی در بخش‌های سنتی و مدرن جامعه تفاوت وجود ندارد.

جدول ۲۶. آزمون T-Test مستقل برابری میانگین های مشارکت عینی

در بخش های سنتی و مدرن

T-Test برابری میانگین ها			آزمون لوین برابری واریانس		مشارکت عینی واریانس ها برابر هستند واریانس ها برابر نیستند
Sig	Df	t	Sig	F	
۰/۲۵۵	۲۹۸	-۱/۱۴۰	۰/۵۰۲	۰/۴۵۱	
۰/۲۵۵	۲۹۶,۳۶۶	-۱/۱۴۰			

در جهت بررسی فرضیه ۷: بین اعتماد اجتماعی در بخش های سنتی و مدرن جامعه تفاوت وجود دارد. از آزمون T-Test مستقل استفاده شده است. نتایج آزمون لوین مقدار P-value را (۰/۰۰۰) نشان می دهد که معنادار بوده، بنابراین واریانس ها برابر می باشند. بدین ترتیب آزمون برابری میانگین ها را ادامه داده، طبق اطلاعات جدول (۲۷)، مقدار P-value به دست آمده ۰,۰۰۰ می باشد و از مقدار آلفای ۰,۰۱ کمتر است، بدین ترتیب آزمون با ۹۹٪ اطمینان معنادار بوده و فرضیه مورد نظر تأیید می شود؛ بنابراین بین اعتماد اجتماعی در بخش های سنتی و مدرن جامعه تفاوت وجود دارد. با توجه به میانگین های ذکر شده در جدول (۷)، میزان اعتماد اجتماعی در بخش های سنتی جامعه بیشتر از مدرن است.

جدول ۲۷. آزمون T-Test مستقل برابری میانگین های اعتماد اجتماعی

در بخش های سنتی و مدرن

T-Test برابری میانگین ها			آزمون لوین برابری واریانس		اعتماد اجتماعی واریانس ها برابر هستند واریانس ها برابر نیستند
Sig	Df	t	Sig	F	
۰/۰۰۰	۲۹۸	-۵/۳۴۲	۰/۰۰۰	۳۰,۰۱۴	
۰/۰۰۰	۲۴۲,۲۳۶	-۵/۳۴۲			

به منظور بررسی فرضیه ۸: بین تعلق اجتماعی در بخش های سنتی و مدرن جامعه تفاوت وجود دارد. از آزمون T-Test مستقل استفاده شده است. نتایج آزمون لوین با توجه به مقدار P-value (۸۴۲) معنادار نبوده و واریانس ها برابر نمی باشند. طبق آنچه تاکنون ذکر شده، آزمون برابری

میانگین‌ها را ادامه می‌دهیم. اطلاعات جدول (۲۸) نشان می‌دهد که مقدار P-value به‌دست آمده ۰/۸۱۷ می‌باشد و از مقدار آلفای ۰,۰۱ بیشتر است، بدین ترتیب آزمون معنادار نبوده و فرضیه موردنظر تأیید نمی‌شود؛ بنابراین بین تعلق اجتماعی در بخش‌های سنتی و مدرن جامعه تفاوت وجود ندارد.

جدول ۲۸. آزمون T-Test مستقل برابری میانگین‌های تعلق اجتماعی

در بخش‌های سنتی و مدرن

T-Test برابری میانگین‌ها			آزمون لوین برابری واریانس		تعلق اجتماعی
Sig	Df	t	Sig	F	
۰/۸۱۷	۲۹۸	۰/۲۳۱	۰,۸۴۲	۰,۰۴۰	واریانس‌ها برابر هستند
۰/۸۱۷	۲۹۷,۷۸۸	۰/۲۳۱			واریانس‌ها برابر نیستند

در پایان به‌منظور بررسی فرضیه ۹: بین تقدیرگرایی در بخش‌های سنتی و مدرن جامعه تفاوت وجود دارد. از آزمون T-Test مستقل استفاده شده است. نتایج آزمون لوین نظر به مقدار P-value (۰/۰۰۰) معنادار بوده و واریانس‌ها برابر می‌باشند. سپس آزمون برابری میانگین‌ها انجام شده است، طبق اطلاعات جدول (۲۹)، مقدار P-value به‌دست آمده ۰,۰۰۰ می‌باشد و از مقدار آلفای ۰,۰۱ کمتر است، بدین ترتیب آزمون با ۹۹٪ اطمینان معنادار بوده و فرضیه موردنظر تأیید می‌شود؛ بنابراین بین تقدیرگرایی در بخش‌های سنتی و مدرن جامعه تفاوت وجود دارد. با توجه به میانگین‌های ذکر شده در جدول (۱۳)، میزان تقدیرگرایی در بخش‌های مدرن جامعه بیشتر از سنتی است.

جدول ۲۹. آزمون T-Test مستقل برابری میانگین‌های تقدیرگرایی

در بخش‌های سنتی و مدرن

T-Test برابری میانگین‌ها			آزمون لوین برابری واریانس		تقدیرگرایی
Sig	Df	t	Sig	F	
۰/۰۰۰	۲۹۸	۴,۵۴۳	۰/۰۰۰	۱۸/۳۷۵	واریانس‌ها برابر هستند
۰/۰۰۰	۲۸۳,۰۱۷	۴,۵۴۳			واریانس‌ها برابر نیستند

نتیجه گیری

امروزه در خصوص مشارکت دادن افراد آسیب دیده در مدیریت بحران ناشی از بلایای طبیعی دیدگاه های مختلفی وجود دارد. برخی از محققین و نظریه پردازان معتقدند که افراد آسیب دیده به علت شدت آسیب های وارده و اینکه وقوع بحران را یک فشار روانی و اجتماعی بزرگ و ویژه می دانند که سبب درهم شکسته شدن انگاره های متعارف زندگی و کنش های اجتماعی می شود و با آسیب های مالی، جانی، تهدیدها، خطرهای و نیازهای تازه ای که به وجود می آورد، ارگانسم های انسانی را دچار فقدان تعادل می کند و آن ها را از ارائه ی پاسخ های منظم، ناتوان می نماید در نتیجه این افراد توانایی مشارکت در مدیریت بحران ها و حوادث را ندارند و باید افراد و سازمان هایی از بیرون از منطقه آسیب دیده به مدیریت بحران ها بپردازند

در اقدامات جمعی و مشارکتی در مدیریت بحران بلایا، به واسطه حضور مردم در صحنه وقوع بحران، مردم ساکن در مناطق در معرض خطر آماده اند تا در امر مدیریت بلایا مشارکت فعال داشته باشند. وقتی که مردم ابعاد و عمق یک مشکل را درک کنند، با قاطعیت و انگیزه بیشتری برای حل آن وارد عمل می شوند. تقویت ظرفیت ها و قابلیت های جامعه محلی در مدیریت بلایای طبیعی تا حد قابل توجهی از میزان آسیب پذیری آن ها خواهد کاست. گرچه دستیابی به پیامدهای مورد انتظار، مشکل و نیازمند گذشت زمان نسبتاً طولانی است.

استفاده از مشارکت مردمی در مدیریت بحران، یکی از مهم ترین و اثربخش روش های مدیریت بحران ها می باشد. مشارکت مردم در حیطه مدیریت بلایا، می تواند از ابتدایی ترین مراحل ایجاد یک فرآیند آغاز گردد و تا به انجام رسیدن، استمرار و نهادینه کردن آن در جامعه تداوم یابد. حضور مردم در مراحل مختلف چرخه مدیریت بحران می تواند از حضوری انفعالی در حد پاسخگویی به سؤالات تا حضوری فعال به صورت به دست گرفتن ابتکار عمل، مدیریت و هدایت فعالیت ها متغیر باشد. آنچه از اهمیت ویژه ای برخوردار است، توجه به این نکته است که به کارگیری رویکردهای مشارکتی و جامعه محور به طور وسیعی در عرصه های مختلف مدیریت بحران بلایا مورد آزمون قرار گرفته است. تجارب حاصل از این مطالعه و دیگر مطالعات انجام شده، مؤید آن است که مشارکت جامعه می تواند فواید بسیاری را دربر داشته باشد.

نظر به اینکه جامعه ایران مصداق بارزی از جامعه‌ای در حال عبور از مظاهر سنت به اشکال مدرن است و در این گذار تاریخی با حوادث و مسایل گوناگون سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی روبرو بوده و عموماً در شرایط آنومیک، به‌صورت حاد یا مزمن به سر می‌برد (چلبی، ۱۳۷۵) یعنی نوعی وضعیت آنومیک که اغلب در فرآیند گذار شتابان از جامعه پیش مدرن به مدرن و در نتیجه جریان‌های نوسازی پدید می‌آید (دورکیم، ۱۳۷۸) (وضعیت پیچیده‌ای است که بابتی هنجاری یا ضعف هنجاری و تعارض همراه است. حال چنانچه این جامعه با بحران‌هایی ناشی از بلایای طبیعی مواجه گردد، برای استفاده از مشارکت مردم در مدیریت بحران‌ها چگونه باید تدبیر نمود. آیا امکان مشارکت مردمی فراهم می‌باشد. جامعه ایران یک جامعه در حال گذار می‌باشد یعنی در حال تغییر از یک جامعه سنتی به یک جامعه مدرن می‌باشد. در جوامع سنتی، که هنوز فرآیند ملت‌سازی را طی نکرده و در سطح ملی سامان و انسجام نیافته و کماکان اقوام مختلف و سنت‌های گوناگون در پیکره یک ملت واحد وحدت نیافته‌اند، با نزاع‌ها و ستیزشهای قبیله‌ای، عشیره‌ای، فرقه‌ای، مذهبی، زبانیو ... مواجه هستیم که انعکاسی جدی در سطح اجتماعی و سیاسی این جوامع دارند. جوامع در حال گذار، که در مسیر فاصله‌گیری از صورت‌بندی سنتی اجتماع خود هستند، اما هنوز نتوانسته‌اند خود را در قالب یک صورت‌بندی مدرن بازسازی و بازتولید نمایند، طبعاً با شکاف‌های پیچیده‌تر و متنوع‌تری مواجه خواهند شد.

صاحب‌نظران مکتب نوسازی بر تفکیک و تمایز دو نوع جامعه سنتی و مدرن تأکید می‌ورزند؛ بنابراین تقسیم‌بندی، جوامع مدرن دارای ویژگی‌هایی از قبیل داشتن اقتصاد پیشرفته، انواع فناوری‌های جدید، سازمان‌های اجتماعی تمایز یافته، ثبات توسعه سیاسی، بالا بودن سطح تحصیلات، بهداشت و درمان و ... می‌باشد. لذا براساس این ویژگی‌های عینی و بیرونی، رفتار اجتماعی و طرز تفکر افراد نیز متناسب با آن شکل گرفته است که یکی از مهم‌ترین آن‌ها مشارکت افراد در امور سیاسی و اجتماعی می‌باشد. از سوی دیگر در مقابل این جوامع، جامعه سنتی قرار دارد که به سطح توسعه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی نرسیده است و مجموعه مسائل و مشکلات ناشی از عدم توسعه در زمینه‌های یادشده، موجب کم‌رنگ بودن مشارکت در معنای واقعی در زندگی اجتماعی و سیاسی افراد در این گونه جوامع می‌باشد. دانیل لرنر در مطالعه‌ای که در سال ۱۹۵۲ در مورد شش کشور خاورمیانه از جمله ایران انجام داد، بین شهرنشینی سواد، میزان مشارکت

و دسترسی به رسانه ها ارتباط نزدیکی یافت. به عقیده لرنر جامعه جدید مشارکتی است. فراگرد نو سازی حرکت از جامعه سنتی به طرف جامعه مشارکت جو می باشد.

مشارکت اجتماعی عامل تقویت همبستگی در شبکه های اجتماعی است. حضور افراد در فعالیت ها و تصمیم گیری های اجتماعی در بلندمدت موجب تعمیق روابط بین اعضای جامعه، افزایش احساس یگانگی، سعه صدر و تسامح و تساهل گردیده و در نتیجه به توسعه نهادهای مدنی و دموکراتیک خواهد انجامید. تعصبات قومی و قبیله ای کاهش یافته و سنت های ریشه دار محلی به سوی عام نگری هدایت و در صورت لزوم به نفع هنجارهای دموکراتیک اصلاح خواهد شد. وانگهی می توان انتظار داشت که بسیاری از اموری که اکنون دولت متصدی انجام آن است در قالب فعالیت های اجتماعی توسط خود مردم اداره شده و در عمل هم حجم دولت کاهش یافته و هم افراد از طریق سامان دادن به این امور دین خود را به کلیت اجتماع ادا نمایند.

براساس یافته های این پژوهش، میانگین مشارکت ذهنی در جمعیت مدرن برابر با ۱۹,۵۶ و میانگین مشارکت ذهنی در جمعیت سنتی برابر با ۱۸,۹۳ از سوی دیگر میانگین مشارکت عینی در جمعیت مدرن برابر با ۴,۱۱ و میانگین مشارکت عینی در جمعیت سنتی برابر با ۴,۶۲ است؛ و میانگین امکان مشارکت مردمی که از جمع بعد عینی و ذهنی مشارکت بدست آمده در بخش مدرن برابر با ۲۳,۶۸ و در بخش سنتی میانگین مشارکت مردمی برابر با ۲۳,۵۵ است. یافته ها نشان دهنده این موضوع است که تفاوت معناداری در میانگین امکان مشارکت مردمی در دو بخش سنتی و مدرن وجود ندارد. از سویی دیگر فرضیه های شماره ۴، ۵ و ۶ که به تفاوت امکان مشارکت در بعد عینی، ذهنی در بخش های سنتی و مدرن اشاره دارد به استناد نتایج **آزمون-T**

Test مستقل برابری میانگین ها فرضیات تائید نگردیده اند. درمجموع می توان گفت که اولاً تفاوت معناداری بین بعد ذهنی، عینی و امکان مشارکت در دو بخش سنتی و مدرن وجود ندارد. نتایج حاصل از میانگین ها و میزان فراوانی ها بعد ذهنی مشارکت که همان تمایل به مشارکت است نشان دهنده این موضوع است که تمایل به مشارکت در هر دو بخش سنتی و مدرن جامعه بالاست و نگرش بسیار مناسبی به مشارکت وجود دارد.

بعد عینی مشارکت که از طریق عوامل مشارکت مردم در سازمان ها و نهادهای سابقه مشارکت در زلزله های گذشته سنجیده شده است، نتایج حاصل از میانگین ها و میزان فراوانی ها بعد مشارکت

عینی نشان دهنده این موضوع است که میزان مشارکت عینی در هر دو بخش سنتی و مدرن جامعه بسیار کم است و مشارکت عینی مردم در سطح مناسب قرار ندارد شاید مهم ترین دلیل را بتوان در عدم توجه مسئولان به انجمن‌های داوطلبانه و غیر دولتی دانست. انجمن‌های داوطلبانه مهم‌ترین عرصه شکل‌گیری و سامان‌دهی فعالیت‌های مشارکتی در جامعه محسوب می‌گردند از این منظر، مشارکت اجتماعی ارتباط تنگاتنگی با جامعه مدنی دارد. از دیدگاه چلبی انجمن‌های داوطلبانه نوعی بسترسازی مناسب برای مشارکت اجتماعی را فراهم می‌آورند. از یک طرف تشکل‌های مشارکتی با جلب همکاری افراد، زمینه اتصال هرچه بیشتر آن‌ها به جامعه را فراهم آورده و مشارکت فردی در امور اجتماعی را افزایش می‌دهند و از سوی دیگر با بسط شبکه‌های اجتماعی و تقویت همبستگی اجتماعی به گسترش مشارکت فعالانه و داوطلبانه افراد جامعه کمک می‌کنند.

اعتماد را می‌توان یکی از عناصر مهم و حیاتی در امر مشارکت تلقی کرد. اعتماد افراد به هم اعتماد افراد به نهادها و دولت و به عکس می‌تواند زمینه‌ساز مشارکت مردمی در مدیریت بحران‌ها باشد. یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد میانگین اعتماد اجتماعی در جمعیت مدرن برابر با ۱۴,۲۴ و میانگین اعتماد اجتماعی در جمعیت سنتی برابر با ۱۶,۲۸ که بیانگر این مطلب است این مطلب است که میانگین اعتماد اجتماعی در بخش سنتی بیشتر از بخش مدرن است. علت وجودی چنین تفاوتی را در ویژگی‌های خاص جوامع سنتی چون روابط اجتماعی نزدیک و چهره به چهره، توقعات افراد از هم، نظارت اجتماعی قوی در چارچوب وجدان جمعی، یکنواختی سنت‌ها و باورها می‌توان یافت. ویژگی‌هایی چون وجود اعتماد بین اعضای بخش‌های سنتی، همبستگی موجود بین آنان و ضرورت پابندی به آن، تخصص‌های یکسان و امکان مشارکت افراد، ارجحیت همنوایی و همرنگی، همگی زمینه‌های ظهور و پایداری مشارکت مردمی را فراهم نموده است. نتیجه میزان همبستگی بین امکان مشارکت مردمی با اعتماد اجتماعی برابر با ۰,۲۱ است که در سطح ۰,۰۱ معنادار می‌باشد که به این استناد فرضیه شماره ۱ که به ارتباط بین متغیر وایسته امکان مشارکت مردمی و متغیر مستقل اعتماد اجتماعی است، تأیید گردیده است. به عبارتی بین امکان مشارکت مردمی و اعتماد اجتماعی در جامعه رابطه وجود دارد و هر چه اعتماد اجتماعی بالاتر باشد، امکان مشارکت مردمی بیشتر می‌گردد. وجود اعتماد متقابل بین افراد، افراد به نهادها و افراد به دولتمردان زمینه‌ساز مشارکت مردمی و برعکس عدم وجود اعتماد یکی از مهم‌ترین موانع

مشارکت مردمی می باشد. به عبارتی دیگر یکی از مهمترین عوامل زمینه ساز در امکان مشارکت مردمی اعتماد اجتماعی است.

نتایج حاصل از این پژوهش نشان می دهد که میانگین تعلق اجتماعی در جمعیت مدرن برابر با ۱۸,۲۷ و میانگین تعلق اجتماعی در جمعیت سنتی برابر با ۱۸,۱۶ است؛ که به نظر تعلق اجتماعی در دو بخش سنتی و مدرن شهر تهران تفاوت چندان با یکدیگر ندارند. به استناد نتایج رگرسیونی بدست آمده در این پژوهش متغیر تعلق اجتماعی بیشترین تأثیرگذاری را بر متغیر امکان مشارکت مردمی دارد؛ که بیانگر اهمیت این متغیر برای بالا بردن مشارکت مردمی در مدیریت بحران زلزله احتمالی تهران بزرگ است.

نتایج میزان همبستگی بین امکان مشارکت مردمی با تعلق اجتماعی برابر با ۰,۲۹۴ است که در سطح ۰,۰۱ معناداری باشد. به عبارتی بین تعلق اجتماعی و امکان مشارکت مردمی رابطه وجود دارد و فرضیه شماره ۳ پژوهش تأیید گردیده است به عبارتی هرچه تعلق اجتماعی بیشتر باشد امکان مشارکت مردمی در شرایط بحرانی بیشتر است.

نتایج پژوهش حاضر نشان داده که میانگین تقدیرگرایی در جمعیت مدرن برابر با ۹,۵۶ و میانگین تقدیرگرایی در جمعیت سنتی برابر با ۷,۹۲ است از سویی همبستگی بین تقدیرگرایی و امکان مشارکت مردمی رابطه ای وجود ندارد و فرضیه شماره ۲ که به وجود رابطه بین امکان مشارکت مردمی و تقدیرگرایی می پردازد، تأیید نگردیده است. این فرضیه که بین میزان احساس بی قدرتی و گرایش به مشارکت رابطه قابل توجهی از نظر شدت مشاهده نمی شود در تحقیقی توسط آقای اصغر احمدی و محمود توکلی با موضوع بررسی میزان مشارکت شهروندان در اداره بهینه امور شهری در منطقه ۱۷ شهری تهران بررسی گردیده است.

فهرست منابع

- تاجیک، محمدرضا (۱۳۸۴)، مدیریت بحران، تهران، نشر فرهنگ گفتمان.
- حسینی، حسین (۱۳۹۵)، بحران چیست و چگونه تعریف می‌شود؟، فصلنامه امنیت شماره ۲۱، تهران.
- خنیفر، حسین (۱۳۸۹)، در آمدی بر مفهوم آمایش سرزمین و کاربردهای آن در ایران، فصلنامه آمایش سرزمین، شماره دوم، تهران.
- شریف زادگان، محمدحسین و رضوی دهکردی، امیر (۱۳۸۹)، ارزیابی فرآیند برنامه‌ریزی آمایش سرزمین در ایران و راهکارهای بهبود آن، فصلنامه علوم محیطی، شماره چهارم، صص ۸۷-۱۰۰.
- روشندل اربطانی، طاهر و پورعزت علی اصغر و قلی پور آرین (۱۳۸۷)، تدوین الگوی جامع فراگرد مدیریت بحران با رویکرد نظم و امنیت، فصلنامه دانش انتظامی، شماره ۳۹، صص ۸۴-۶۰.
- زرقانی، سید هادی و اعظمی، هادی (۱۳۹۰)، تحلیل ملاحظات نظامی - امنیتی در آمایش و مکان‌گزینی نظامی مراکز و استقرارگاه‌های نظامی با تاکید بر استان خراسان رضوی، برنامه‌ریزی و آمایش فضا، دوره ۱۵، تابستان ۹۰ صص ۱۶۱-۱۴۱.
- زمانی، فریبا (۱۳۸۸)، اهمیت جمعیت‌شناسی در برنامه‌ریزی‌های آمایش سرزمین (با تاکید بر مطالعه مهاجرت‌های استانی)، فصلنامه جمعیت، شماره ۷۰-۶۹، صص ۱۳۲-۱۰۷.
- فریدون وردی نژاد و حسین کریمی آشتیانی (۱۳۸۷) - مدیریت شهری و آمایش سرزمین، انتشارات کویر
- عمید، حسن (۱۳۸۹)، فرهنگ عمید، تهران، انتشارات امیرکبیر.
- لطیفی، غلامرضا (۱۳۸۸)، سیر تحول برنامه‌های آمایش سرزمین در برنامه‌های قبل و بعد از انقلاب، فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، شماره ۱، صص ۱۴۷-۱۱۱.
- کاویانی راد، مراد (۱۳۸۴)، نسبت عدالت جغرافیایی و امنیت ملی، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال نهم، شماره دوم، صص ۲۹۶-۲۷۵.
- محمودی، سیدمحمد (۱۳۸۸)، تحلیلی بر سیر تحولات کلان آمایش سرزمین فرانسه در نیم قرن گذشته و ارائه پیشنهاداتی جهت بهبود وضعیت آمایش سرزمین ایران، فصلنامه آمایش سرزمین، شماره اول، صص ۱۸۰-۱۴۱.
- معین، محمد، (۱۳۷۱)، فرهنگ لغات معین، تهران، انتشارات امیرکبیر.
- ناصرهی، اکبر (۱۳۹۸)، مدیریت پوشش خبری بحران در رسانه‌های حرفه‌ای، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، دفتر مطالعات و توسعه رسانه‌ها.

